Сучасний стан та перспективи професійного самовизначення здобувачів освіти загальноосвітніх навчальних закладів м. Маріуполь: за матеріалами соціологічного дослідження

Ташкінова О. А., Міщенко С. О., Тоцька К. С., Приазовський державний технічний університет

У статті проаналізовані особливості професійного самовизначення учнівської молоді в умовах території проведення Операції Об'єднаних сил (на прикладі міста Маріуполя). Зазначено важливість професійного самовизначення для успішності життєвого шляху здобувачів освіти, учнівської молоді. Особлива увага приділена професійному вибору як засобу соціальної реабілітації та суспільної інтеграції для молодих осіб з інвалідністю. Наведено результати соціологічного дослідження щодо проблеми професійного самовизначення учнівської молоді, проведеного Маріупольським міським центром зайнятості спільно з кафедрою соціології та соціальної роботи ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет» у лютому-березні 2018 року. Встановлено, що у сучасному світі професійна орієнтація потребує створення певних умов для професійного самовизначення, допомоги у виявленні професійних інтересів, нахилів, визначення реальних можливостей у освоєнні тієї чи іншої професії, з урахуванням стану здоров'я для успішної соціальної діяльності в суспільстві та активної адаптації до ринку праці. З'ясовано, що сучасний стан розвитку міста Маріуполь вимагає вдосконалення підходів до організації профорієнтаційної роботи, в тому числі її форм та методів, спрямованих на ліквідацію протиріч між об'єктивно реальними викликами ринку праці, пов'язаними з організацією балансу в кадровій структурі та традиційними суб'єктивними професійними поглядами сучасної молоді. Пропонуються напрямки покращення професійної орієнтації здобувачів освіти на локальному рівні. Охарактеризована діяльність Маріупольського міського центру зайнятості у цьому напрямку, а саме: «Клуб свідомого батьківства», бізнес-школа «Start Up» для молоді 16-25 років, проект «Інклюзивної профорієнтації «Мрія поряд» та інші. Особлива увага приділена волонтерській діяльності як новій формі включення учнівської молоді у світ майбутньої професії. Зазначено, що волонтерство є однією з основних форм прояву соціальної активності молододі людини.

Ключові слова: професійне визначення, професійний розвиток особистості, соціальна суб'єктність, учнівська молодь, професійна орієнтація, мотивація

Current state and prospects of professional self-determination of students of general educational institutions of Mariupol: on the materials of sociological research

Tashkinova O. A., Mishchenko S. O., Totska K. S., Priazovskyi State Technical University

Youth is the future of our country. Therefore, it is important to create conditions for increasing the competitiveness of young professionals in the labor market. To do this, it is necessary to change the model of professional orientation of pupils in accordance with their abilities and needs of the labor market, to make it systemic and effective; as well as to coordinate the market of educational services and the labor market of a specific region, to create a developed motivational system in institutions of higher and secondary education focused on continuous education and self-improvement of a person throughout life, formation of social and professional subjectivity in student and student youth, active attitude to to himself, to his life and to the future profession. An important problem is the formation of professional self-determination in the young person himself, adequate, on the one hand, to the conditions of the regional market of educational services and the labor market, on the other - the abilities, needs and interests of the student himself. It is the active life position and the reality of requests for a future profession for students that will increase their competitiveness in the labor market. In connection with this, requirements for subjects that provide professional orientation among students of general education schools are changing, in relation to the goals, objectives and methods of this work.

Professional self-determination is considered as a process of conscious and active search of a person by his place in the world of professions, developing his personal attitude to certain professions, and the choice of possible future professional activities.

Professional self-determination for students is related to the orientation in the world of professions, an understanding of their own physical, mental and social capabilities, the formation of adequate, realistic

professional intentions that fit the existing abilities, knowledge, skills, etc. This is the formation of his future professional image by analyzing his personality, available resources, general life self-determination of the individual, etc. It should be noted that the process of professional self-determination is rather complex and its effectiveness determines a set of objective and subjective factors.

The ability to personal and professional self-determination arises and is formed when studying in higher education institutions. Professional self-determination begins with the design of the first idea of your future profession and the formation of the first professional intentions.

Understanding the importance of the problem of professional self-determination of students, the Mariupol City Employment Center, together with the Department of Sociology and Social Work of the Priazovsky State Technical University, in February-March 2018 conducted a joint sociological study among students of secondary schools. Only 54% of students know which professions are most suitable for them in accordance with abilities, inclinations, types of temperament, thinking. But most students will choose a future profession that can provide them with high wages in the future. Many graduates are attracted by the prospect of opening their own businesses and going abroad.

Thus, it is necessary to change the system of interaction of universities and secondary schools in the direction of effective professional orientation and involving students in the world of professions through socially useful activities. The task of subjects of professional orientation should be the formation of the necessary competences and socially significant qualities for pupils' youth in order to increase their socio-professional subjectivity and acquaintance with the world of the profession through a system of trainings, mentoring, professional excursions and volunteering. It is then that real professional self-determination of students in the world of the profession, in accordance with their available resources and conditions of the modern labor market, will become possible.

Keywords: *professional definition, professional development of personality, social subject, student youth, professional orientation, motivation*

Современное состояние и перспективы профессионального самоопределения соискателей образования общеобразовательных учебных заведений г. Мариуполь: по материалам социологического исследования

Ташкинова О. А., Мищенко С. О., Тоцкая К. С.,
Приазовский государственный технический университет

В статье проанализированы особенности профессионального самоопределения учащейся молодежи в современных условиях. Указано важность профессионального самоопределения для успешности жизненного пути учащейся молодежи. Особое внимание уделено профессиональному выбору как средству социальной реабилитации и интеграции для молодых людей с инвалидностью. Приведены результаты социологического исследования по проблеме профессионального самоопределения учащейся молодежи, проведенного Мариупольским городским центром занятости совместно с кафедрой социологии и социальной работы ГБУЗ «Приазовский государственный технический университет» в феврале-марте 2018 года. Установлено, что в современном мире профессиональная ориентация требует создания определенных условий для профессионального самоопределения, в выявлении профессиональных интересов, склонностей, определении реальных возможностей в освоении той или иной профессии, с учетом состояния здоровья, для успешной социальной деятельности в обществе и активной адаптации на рынке труда. Выяснено, что современное состояние развития города Мариуполь требует совершенствования подходов к организации профориентационной работы, в том числе ее форм и методов направленных на ликвидацию противоречий между объективно реальными вызовами рынка труда, связанными с организацией баланса в кадровой структуре и традиционными профессиональными взглядами современной молодежи. Предлагаются мероприятия по улучшению профессиональной ориентации ученической молодежи на локальном уровне. Охарактеризована деятельность Мариупольского городского центра занятости в этом направлении, а именно: «Клуб осознанного родительства», бизнес-школа «Start Up» для молодежи 16-25 лет, проект «Инклюзивная профориентация» «Мечта рядом» и другие. Особое внимание уделено волонтерской деятельности как новой формы включения учащейся молодежи в мир будущей профессии. Отмечено, что волонтерство является одной из основных форм проявления социальной активности молодого человека.

Ключевые слова: *профессиональное определение, профессиональное развитие личности, социальная субъектность, учащаяся молодежь, профессиональная ориентация, мотивация*

Постановка проблеми.

Молодь – це майбутнє нашої країни. Тому важливо створити умови для підвищення рівня конкурентоспроможності молодих фахівців на ринку праці. Для цього необхідно змінити модель професійної орієнтації учнівської молоді відповідно до їх здібностей та потреб ринку праці, зробити її системною та ефективною; а також узгодити ринок освітніх послуг та ринок праці конкретного регіону, створити розвинуту мотиваційну систему в закладах вищої та середньої освіти, орієнтовану на постійне навчання та самовдосконалення людини протягом усього життя, формування соціальної та професійної суб'єктності у учнівської та студентської молоді, активного відношення до себе, до свого життя та до майбутньої професії. Важливою проблемою є формування професійного самовизначення у самої молоді людини, адекватного, з одного боку, умовам регіонального ринку освітніх послуг та ринку праці, з іншого – здібностям, потребам та інтересам самого школяра. Саме активна життєва позиція та реальність запитів до майбутньої професії у школярів дозволить підвищити рівень їхньої конкурентоспроможності на ринку праці. У зв'язку з цим змінюються вимоги до суб'єктів, які здійснюють професійну орієнтацію серед учнів загальноосвітніх шкіл, щодо цілей, завдань та методів цієї роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемам професіоналізації особистості присвячені праці таких вчених, як: Є. Клімов, Н. Побірченко, Н. Літвінова, Г. Єгорова, В. Сиявський, В. Кобченко, Н. Кондратова, Г. Попова. У той же час важливого значення набуває пошук нових засобів підвищення рівня конкурентоспроможності фахівця на ринку праці, у тому числі і засобами становлення ефективного діалогу між закладами середньої та професійної освіти, а також роботодавцями в умовах конкретного регіонального ринку праці. Особливого значення набуває дослідження особливостей професійного самовизначення старшокласників. Теоретичні та практичні аспекти проблеми професійного самовизначення представлені у роботах О. Пасацького [1], І. Потоцької [2], Л. Оліховської [3], Т. Яновської [4] та ін.

Тому слід більш докладно проаналізувати особливості професійної спрямованості учнівської молоді в умовах прифронтового міста Маріуполя за допомогою методів соціологічного дослідження.

Мета дослідження – проаналізувати особливості професійного самовизначення учнівської молоді в умовах соціально-економічної нестабільності та запропонувати напрямки покращення професійної орієнтації здобувачів освіти на локальному рівні.

Виклад основного матеріалу.

Вибір майбутньої професії – це дуже складний процес професійного самовизначення, який є однією з істотних інтегральних якостей, які набуває молода особа в процесі соціалізації. Професійне самовизначення, що є частиною цілісного самовизначення людини, не має чітких тимчасових кордонів, воно продовжується протягом усього життя.

Під впливом змін професійне самовизначення актуалізується як особистісний процес, реагуючи на зміни умов професійної діяльності, науково-технічного розвитку або зовнішнього втручання. Як динамічний процес професійне самовизначення формує індивідуальну систему основних професійних та особистісних компетенцій, які дозволяють адаптуватись у сучасних соціально-економічних умовах. З одного боку, проблема професійного самовизначення розглядається як процес розв'язання задач, які суспільство ставить перед людиною, які їй необхідно вирішити протягом певного періоду часу, з іншого, як процес прийняття рішень, через які людина формує і оптимізує баланс власних здібностей і уподобань з вимогами розподілу праці у суспільстві [5]. Таким чином професійне самовизначення може бути ефективним за умови досягнення єднання особистості та можливості власного розвитку.

Для учнівської молоді професійне самовизначення пов'язане з орієнтацією у світі професій, розумінням своїх власних фізичних, психічних та соціальних можливостей, формуванням адекватних, реалістичних професійних намірів, які відповідають наявним здібностям, знанням, вмінням тощо [6]. Це формування свого майбутнього професійного образу шляхом аналізу своєї особистості, наявних ресурсів, загального життєвого самовизначення особистості тощо. Треба зауважити, що проблема вибору професії виникає перед молодішньою особою в той час, коли вона не має достатнього досвіду та стикається з динамізмом сучасності, а процес професійного самовизначення доволі складний і його ефективність детермінують сукупність об'єктивних та суб'єктивних чинників. Як зазначає Є. Клімов, самовизначення – це не одноразовий акт вибору,

а низка рішень упродовж усього віку людини, які обумовлені способом його життя [7].

Треба зазначити, що важливість професійного вибору є засобом соціальної реабілітації та суспільної інтеграції для молодих осіб з інвалідністю. Становлення інклюзивної освіти в Україні забезпечує доступність та отримання якісного навчання особам з інвалідністю на основі створення загального простору, що відповідає різним потребам учнівської молоді. Така освітня модель, в першу чергу, вказує на важливість професійного самовизначення усіх здобувачів освіти загальноосвітніх навчальних закладів, в тому числі й осіб з інвалідністю. Профорієнтаційне самовизначення молодих осіб з інвалідністю має певні зони ризику, які, в першу чергу, виражені неоднозначністю вибору професії, спричиненою певними патологіями, які унеможливають виконання тих чи інших трудових операцій, і, отже, обмежують можливість навчання ряду професій. У зв'язку з чим існує життєва необхідність у розширенні можливостей профорієнтаційної роботи з особами з інвалідністю у навчальних закладах та створення для цих цілей необхідних умов.

Під впливом зростаючого потоку інформації щодо змін соціального престижу багатьох професій та коливань в оцінці їх значення вплив найближчого оточення (сім'ї, друзів, педагогів) накопичує відомості про різні види трудової діяльності, створюючи стійке емоційне ставлення до них, формуючи стійку позицію щодо вибору професії та професійної кар'єри.

Несвідомий вибір професії сприяє поширенню протиріччя між ринковим попитом на кваліфіковану працю та особистісних якостей молоді, що включається в ринкові відносини та прагне до досягнення матеріального благополуччя. В свою чергу неправильно обрана професія для молодих осіб з інвалідністю може призвести до погіршення фізичного та психічного стану здоров'я.

Ефективному професійному самовизначенню потрібна активна життєва позиція у самої молодої людини, сформована відповідальність за своє життя, уміння робити вибір та аналізувати свої дії, планувати своє майбутнє тощо. Також своєчасно проведена профорієнтаційна робота стосовно осіб з інвалідністю та раціональний професійний вибір істотно полегшує момент інтеграції інваліду в єдину навчальну середу.

Узагальнюючи декілька підходів до виділення етапів формування професійного самовизначення в учнів, можна виділити наступні:

первинний вибір майбутньої професії (первинні уявлення про світ професій, перші думки стосовно майбутньої професії, нестійкість професійних намірів), уточнення бажаного соціально-професійного статусу, поява професійних намірів, початок формування професійно важливих якостей (у тому числі за допомогою поглибленого вивчення окремих навчальних предметів), далі – професійне навчання за обраною професією та самореалізація себе у цій професії. Отже професійне самовизначення починається з оформлення першого уявлення про свою майбутню професію та формування перших професійних намірів.

Вибір професії не є актуальним завданням для школярів молодшого віку, але цілеспрямована та систематична профорієнтація повинна починатись вже з дитячого садка, де поступово відбувається процес відкриття власного «Я» та знайомство зі світом професій. Професійна робота в ігровій формі моделює реальну дійсність, наповнену профорієнтаційним змістом, формуючи суб'єктну позицію дітяків, розвиваючи їх уявлення про себе, власні якості та можливості. Таким чином, профорієнтаційну роботу з дітьми молодшого віку можна вважати підготовчим етапом.

Успішність майбутнього життєвого шляху кожної людини залежить від правильного спрямування процесу професійного самовизначення та визначення інструментарію, адаптованого до сучасних вимог. Розуміючи важливість цієї проблеми, Маріупольський міський центр зайнятості разом із кафедрою соціології та соціальної роботи ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет» у лютому-березні 2018 року провели спільне соціологічне дослідження серед здобувачів освіти закладів загальної середньої освіти. N=5264 особи, які навчаються у 64 загальноосвітніх закладах міста Маріуполя, з них 3358 – учні 9 класів, 1906 – учні 11 класів; n=618 осіб, з них 390 – учні 9 класів, 228 – учні 11 класів, що складає 12% від генеральної сукупності. З них 45% – хлопці, 55% – дівчата. Вибір-ка репрезентативна.

На питання «Які у Вас наміри після закінчення школи?» 58% опитаних респондентів відповіли, що збираються продовжувати вчитися, 31% – поєднувати роботу з навчанням. Менше 10% – збираються працювати, служити в армії або ще не визначилися. Молоді люди розуміють важливість отримання освіти для подальшого успішного професійного життя, та більшість із

них має намір продовжувати навчання у закладах вищої освіти.

54% респондентів відповіли, що проходили спеціальне тестування з визначення підходящої професії та знають про те, які професії є найбільш підходящими особисто для них, тобто відповідають їхнім здібностям, нахилам, типу темпераменту, мислення тощо. 64% опитаних учнів зазначили, що вже визначилися з вибором майбутньої професії. Тих, хто

не визначився, лише 18% (слід врахувати те, що у опитуванні приймали участь учні 9 та 11 класів).

Аналізуючи відповіді респондентів, на питання «Що є для Вас головним при виборі майбутньої професії?», слід зазначити, що важливими факторами, які впливають на вибір майбутньої професії, є гідна оплата праці, можливість кар'єрного зростання та цікава робота (рис. 1).

Рис. 1. Відповіді респондентів на питання «Що є для вас головним при виборі майбутньої професії?» (респонденти мали змогу обрати до 3-х варіантів)

Не менш важливою для учнів є можливість подальшого працевлаштування та перспективи відкриття власного бізнесу. 17% опитаних відповіли, що їх професійний вибір залежить від того, чи допоможе їм обрана професія у подальшому працевлаштуватися за кордоном. І тільки 13% опитаних зазначили, що головним при виборі майбутньої професії є її відповідність знанням та здібностям, які є в учня. Цікаво, що найменша кількість відповідей учнів стосується таких чинників, як «воля батьків», «наступність поколінь» та «соціальні гарантії на робочому місці».

46% опитаних учнів вважають, що саме поєднання фізичної та розумової праці є най-

більш прийнятним для них варіантом майбутнього працевлаштування. 33% – бажають займатися тільки розумовою працею. 10% – відповіли, що їм подобається вид професійної діяльності, пов'язаний із фізичною працею.

На питання «Який спосіб заробітку найбільше вам підійде у майбутньому?» 50% опитаних відповіли, що самозайнятість (підприємництво), 45% – робота за наймом. Самозайнятість приваблює учнів, передусім, тим, що такий вид заробітку надає більше можливостей для саморозвитку особистості, реалізації власних ідей, забезпечує більший дохід та дає незалежність (рис. 2). Слід зазначити, що тільки 8% опитаних відповіли, що їх зовсім не приваблює самозай-

нятість у майбутньому, а 13 % не можуть поки що відповісти на це питання. Отже 79% учнів бачать переваги самозайнятості для себе у по-

дальшому, з них 50% вже з більшою впевненістю говорять про те, що саме такий вид заробітку та професійної діяльності вони виберуть для себе.

Рис.2. Відповіді респондентів на питання «Чому Вас приваблює самозайнятість?» (респонденти мали змогу обрати до 3-х варіантів)

Наступне питання більш конкретне та стосується бажання у майбутньому мати власний бізнес. 57% опитаних учнів мають бажання в майбутньому мати власний бізнес, 20% – не мають такого бажання. 23% – ще не визначилися.

55% опитаних учнів відповіли, що планують отримувати у майбутньому за обраною професією заробітну платню більше 8 тис. грн. Лише 19% опитаних респондентів відповіли, що «спочатку розмір заробітної плати не важливий, важливий розвиток, набуття знань, досвіду».

47% респондентів впевнені, що саме отримані знання після закінчення навчально-

го закладу визначатимуть їх дохід і статус. У той же час 69% опитаних відповіли, що вища освіта не може дати повну гарантію майбутнього працевлаштування і людина може стати безробітною.

На питання «Яким джерелам інформації про заклади освіти Ви найбільше довіряєте?» респонденти відповіли, що найбільше довіряють інформації, яку отримують з інтернету та соціальних мереж, також від батьків (46% та 44% відповідно). Найменше довіряють телебаченню та представникам влади (4% та 3% відповідно) (рис. 3).

Рис.3. Відповідь на питання «Яким джерелам інформації про заклади освіти Ви найбільше довіряєте?» (респонденти мали змогу обрати до 3-х варіантів)

Лише 13% учнів мають бажання після закінчення навчання працювати в органах місцевого самоврядування.

Висновки.

Таким чином, за результатами проведеного соціологічного дослідження серед здобувачів освіти 9 та 11 класів загальноосвітніх шкіл міста Маріуполя з вибором майбутньої професії визначилися лише 64% опитаних респондентів. Тільки 54% учнів знають про те, які професії є найбільш підходящими для них відповідно до здібностей, нахилів, типу темпераменту, мислення. Але більшість учнів будуть обирати майбутню професію, яка зможе забезпечити їм високу заробітну плату у майбутньому. Багато з випускників приваблює перспектива відкриття власного бізнесу та виїзд за кордон.

Проведене дослідження підтверджує, що у сучасному світі професійна орієнтація потребує створення певних умов для професійного самовизначення, допомоги у виявленні професійних інтересів, нахилів, визначення реальних можливостей у освоєнні тієї чи іншої професії, з урахуванням стану здоров'я для успішної соціальної діяльності в суспільстві та активної адаптації до ринку праці.

На нашу думку, сучасне соціальне замовлення та розвиток практики професійної орієнтації молоді стає як ніколи актуальним. У зміненому соціально-економічному форматі міста Маріуполь існує потреба у визначенні шляхів допомогти учнівській молоді щодо самостійного і свідомого вибору професії, відповідно формулі «хочу» + «можу» + «треба». Уявлення про те, яких особистісних рис та здібностей вимагає певна професія і які шляхи вона забезпечує людині для професійного розвитку, формування кар'єри, та чи є попит на таких спеціалістів на ринку праці і є свідомим вибором професії.

Враховуючи обумовленість вибору професії та профілю навчання учнівською молоддю та мінімальне соціальне включення осіб з інвалідністю, існує необхідність визначення траєкторії профорієнтаційної роботи. Сучасний стан розвитку міста Маріуполь вимагає вдосконалення підходів до організації профорієнтаційної роботи, в тому числі її форм та методів, спрямованих на ліквідацію протиріч між об'єктивно реальними викликами ринку праці, пов'язаними з організацією балансу в кадровій структурі та традиційними суб'єктивними професійними поглядами сучасної молоді.

Отже, треба змінювати систему взаємодії державних органів, соціальних інститутів, закладів освіти, які безпосередньо беруть участь у реалізації ефективної професійної орієнтації. Завдання суб'єктів професійної орієнтації повинно стати формування у учнівської молоді необхідних компетентностей та соціально-значущих якостей для підвищення рівня їхньої соціально-професійної суб'єктності та знайомства зі світом професії за допомогою системи тренінгів, наставництва, професійних екскурсій та волонтерської діяльності.

Своєчасні організаційно-управлінські рішення в області профорієнтації та комплексне проектування впливу профорієнтаційного характеру на особистість молоді повинно здійснюватися з урахуванням соціально-економічних змін. Ґрунтуючись на спільному соціологічному дослідженні серед здобувачів освіти закладів загальної середньої освіти м. Маріуполь, Маріупольський міський центр зайнятості та кафедра соціології та соціальної роботи ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет» запровадила певний інструментарій профорієнтаційної роботи.

Так, враховуючи факт психологічної нездатності зробити вибір учнівською молоддю свідомо й самостійно, на базі Маріупольського міського центру зайнятості (Донецька обласна служба зайнятості) було створено у квітні 2018 року «Клуб свідомого батьківства». На засіданнях Клубу фахівці відділу профорієнтації Маріупольського міського центру зайнятості спрямовують зусилля на ознайомлення батьків із сучасним світом професій та його динамічними змінами. Ознайомлюючи батьків з результатами профдіагностичного дослідження дитини та його обґрунтування, допомагають визначити професію спільно з дитиною, орієнтуючись на індивідуальні схильності та місцеву потребу ринку праці. Дієвим напрямком профорієнтаційної роботи в рамках роботи Клубу став проект «Інклюзивної профорієнтації «Мрія поряд», яка в подальшому була віддзеркалена у програмі Маріупольської міської ради «Разом – єдині» (2018–2022 рр.), яка спрямована на підтримку, адаптацію та профорієнтацію дітей та молоді з інвалідністю.

Ґрунтуючись на аналізі соціологічного дослідження та підтримуючи ініціативу учнівської молоді щодо самозайнятості, Маріупольським міським центром зайнятості було створено бізнес-школу «Start Up» для молоді 16–25 років. Школа здійснює заняття, які спрямовані на оз-

найомлення з основами підприємницької діяльності, за участю експертів у сфері бізнесу. Забезпечення формування своєї власної бізнес ідеї та розробки бізнес-плану в подальшому може стати успішним бізнес-проектом, який не залишиться без уваги грантодавців.

Новою формою включення учнівської молоді у світ майбутньої професії може стати волонтерська діяльність, як одна з основних форм прояву соціальної активності, направленої на організацію добровільної праці учнівської молоді [8]. Волонтерство не тільки приносить соціальну користь суспільству й спрямоване на вирішення соціальних проблем, але й розвиває уміння та навички учнівської молоді, задовольняючи потреби у спілкуванні та самоповазі. Відбувається усвідомлення власної потреби та розвиток важливих особистісних якостей. Враховуючи со-

ціальну активність школярів міста Маріуполь, з січня 2018 року на базі Соціально-гуманітарного факультету ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет» реалізується соціальний проект «100 годин волонтерства». За результатами першого туру реалізації проекту, більшість із них отримали рекомендаційні листи від міської влади.

Відсутність ринково-орієнтованої системи профорієнтації молоді м. Маріуполь призводить до того, що реальні потреби ринку праці в кадрах не задовольняються в повному обсязі. В свою чергу використання системного та комплексного підходів у профорієнтації, які базуються на науково-методичній основі, дозволить сформулювати основу раціонального розподілу трудових ресурсів, вибору життєвого шляху молоддю та адаптації її до світу професій і потреб ринку праці.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. Посацький О. Аналіз проблеми професійного самовизначення в юнацькому віці / О. Посацький // Проблеми гуманітарних наук. – 2013. – Випуск 31. Психологія. – С. 73-83.
2. Потоцька І. Вивчення сформованості професійного самовизначення старшокласників / І. Потоцька // Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. Психологія. – 2016. – Том 21. – № 4. – С. 164-171.
3. Оліховська Л. Теоретичні основи професійного самовизначення: психологічний аспект / Л. Оліховська // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – 2016. – Випуск 2. – С. 161-164.
4. Яновська Т. Психологічні особливості професійного самовизначення у підлітковому та юнацькому віці / Т. Яновська // Молодий вчений. – 2017. – № 4. – С. 270-274.
5. Коропецька О. М. Профорієнтація та профвідбір / О. М. Коропецька. – Івано-Франківськ, 2005. – 236 с.
6. Кулаков Р. С. Професійне самовизначення особистості: критерії та показники її сформованості в ранній юності / Р. С. Кулаков // Проблеми сучасної психології. – 2010. – № 8. – С. 555-564.
7. Климов Е. А. Психология профессионального самоопределения / Е. А. Климов. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1996. – 512 с.
8. Марченко І. Ф. Активізація молодіжного волонтерського руху: досвід прифронтового міста Маріуполя / І. Ф. Марченко, О. А. Ташкінова // Психосоціальна підтримка осіб з травмою війни: міжнародний досвід та українські реалії: зб. матеріалів, доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Маріуполь, 28 лютого 2018 р. – Маріуполь: ДонДУУ, 2018. – С. 303-307.

REFERENCES

1. Posackyj, O. (2013). Analiz problemy profesijnogho samovyznachennja v junackomu vici [Analysis of the problem of professional self-determination in adolescence]. *Problemy ghumanitarnykh nauk. Psykholohija*, 31, 73-83 [in Ukrainian].
2. Potocjka, I. (2016). Vyvchennja sformovanosti profesijnogho samovyznachennja starshoklasnykiv [Studying the formation of professional self-determination of senior pupils]. *Visnyk ONU im. I.I. Mechnykova. Psykholohija*, 21 (4), 164-171 [in Ukrainian].
3. Olikhovsjka, L. (2016). Teoretychni osnovy profesijnogho samovyznachennja: psykholohichnyj aspekt [Theoretical foundations of professional self-determination: psychological aspect]. *Naukovyj visnyk Uzhghorodskogho universytetu. Serija: Pedagoghika. Socialjna robota*, 2, 161-164 [in Ukrainian].
4. Janovsjka, T. (2017). Psykholohichni osoblyvosti profesijnogho samovyznachennja u pidlitkovomu ta junackomu vici [Psychological features of professional self-determination in adolescence and adolescence]. *Molodyj vchenyj*, 4, 270-274 [in Ukrainian].
5. Koropecjka, O.M. (2005). *Proforijentacija ta profvidbir [Professional orientation and professional selection]*. Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].
6. Kulakov, R.S. (2010). Profesijne samovyznachennja osobystosti: kryteriji ta pokaznyky jiji sformovanosti v rannij junosti [Professional self-determination of the person: criteria and indicators of its formation in early youth]. *Problemy suchasnoj psykholohiji: Zb.nauk.pracj*, 8, 555-564 [in Ukrainian].

7. Klimov, E.A. (1996). *Psikhologiiia professionalnogo samoopredeleniia* [Psychology of professional self-determination]. Rostov na Donu: Feniks [in Russian].
8. Marchenko, I.F., & Tashkinova, O.A. (2018). Aktyvizacija molodizhnogho volontersjkogho rukhu: dosvid pryfrontovogho mista Mariupolja [Activation of the youth volunteer movement: experience of the front-line city of Mariupol]. *Psychosocial support for people with traumatic war: international experience and Ukrainian realities: Proceedings of the All-Ukrainian scientific and practical conference*. Mariupolj: DonDUU [in Ukrainian].

Ташкінова Оксана Анатоліївна

Кандидат соціологічних наук

Завідувач кафедри соціології та соціальної роботи
Приазовський державний технічний університет
87555, м. Маріуполь, вул. Університетська, 7**Tashkinova Oksana**

PhD in Sociology

Head of the Department of Sociology and Social Work
Priazovskyi State Technical University
7, Universytetska str., Mariupol, 87555, Ukraine

Email: Tashkinovaks@gmail.com

Міщенко Світлана Олегівна

Асистент кафедри соціології та соціальної роботи

Приазовський державний технічний університет
87555, м. Маріуполь, вул. Університетська, 7**Mishchenko Svitlana**

Assistant of the Department of Sociology and Social Work

Priazovskyi State Technical University
7, Universytetska str., Mariupol, 87555, Ukraine**Тоцька Катерина Сергіївна**

Магістрант

Приазовський державний технічний університет
87555, м. Маріуполь, вул. Університетська, 7**Totska Kateryna**

Master's degree student

Priazovskyi State Technical University
7, Universytetska str., Mariupol, 87555, Ukraine

Цитування: Ташкінова О. А. Сучасний стан та перспективи професійного самовизначення здобувачів освіти загальноосвітніх навчальних закладів м. Маріуполь: за матеріалами соціологічного дослідження / О. А. Ташкінова, С. О. Міщенко, К. Тоцька // Науково-теоретичний альманах «Грані». – 2018. – Т. 21. – № 9. – С. 58-66.

Citation: Tashkinova, O.A., Mishchenko, S.O., & Totska, K.S. (2018). Suchasnyi stan ta perspektyvy profesiinoho samovyznachennia здобувачів освіти zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv m. Mariupol: za materialamy sotsiolohichnoho doslidzhennia [Current state and prospects of professional self-determination of students of general educational institutions of Mariupol: on the materials of sociological research]. *Scientific and theoretical almanac «Grani»*, 21(9), 58-66.

Стаття надійшла / Article arrived: 19.08.2018

Схвалено до друку / Accepted: 25.09.2018